המשנה מבארת שב'ממון' [שאינו קנס] המגיע לבת, יש לאב זכות אף קודם העמדה בדין, והוא מורישו לבניו: מַעֲשֶׂה יָרֵיחַ וּמְצִיאָתָהּ של הנערה, שהאב זוכה בהן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָבְתָה את שכר פעולתה בחיי האב, אם מֵת הָאָב, חֲרֵי חֵן שֶׁל אַחִין כשאר נכסי האב, כיון שחיוב זה שהשתעבד לה אותו אדם שעבדה אצלו הוא חיוב גמור, שאינו יכול להפטר ממנו, וזכה האב באותו חיוב, והוא מורישו לבניו לאחר מיתתו.

* * *

גמרא

שנינו במשנה, 'נערה שנתפתתה, בושתה ופגמה וקנסה של אביה, והצער בתפוסה'. מקשה הגמרא: מַאי קָא מַשְׁמַע לָן – מה חידש התנא בדין זה, והרי תָּנְיָא – כבר שנינו דין זה במשנה לעיל (לט.), חֲמִשָּׁה נוֹתְנִין שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים, וְהָאוֹנֵס אַרְבָּעָה דברים, חֲמִשָּׁה נוֹתֵן בּוֹשֶׁת וּפְגָם וְקֶנֶס, מוֹסִיף עָלָיו אוֹנֶס שֶׁנּוֹתֵן אֶת הַצַּעַר, לבד מחיוב קנס בושת ופגם, ומה חידשה משנתינו.

מתרצת הגמרא: 'לְאָבִיהָ' אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ – החידוש במשנה הוא שחיובים אילו אינם ניתנים לנערה, אלא לאביה.

ממשיכה הגמרא ומקשה: לְאָבִיהָ נַמִּי פְּשִׁיטָא – אף דין זה פשוט הוא, ונלמד מהמשנה לעיל, מַדְּקָא יָהִיב מְפַתָּה – ממה שחייבה המשנה לעיל את המפתה לשלם בושת ופגם וקנס, ודאי הכוונה שישלם כן לאביה, דְּאִי לְעַצְמָהּ הוא נותן, אַמַּאי יָהִיב מְפַתֶּה – מדוע חייב המפתה לשלם לה, מַדַּעְתָּהּ עָבַד – הרי מרצונה בא עליה, ומחלה לו על כל התשלומים שחייבתו תורה, ושוב קשה מה החידוש במשנתינו.

מתרצת הגמרא: 'עַמְּדָה בַּדִּין' אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ – הוצרכה המשנה להשמיענו את האופן שעמדה הבת בדין בחיי האב, ומת האב לאחר שעמדה בדין, ולהשמיענו שנידון זה הוא פְּלוּגְתָּא [–מחלוקת] דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן, האם הקנס ברשות האב מיד לאחר העמדה בדין, ובניו יורשים אותו, או שהקנס שייך לאב רק לאחר שנגבה בפועל, וכיון שמת קודם גבייתו, הבת זוכה בו.

* * *

נחלקו במשנתינו חכמים ורבי שמעון ממתי זוכה האב בקנס, לדעת חכמים משעת העמדה בדין, ולרבי שמעון רק לאחר שגבאו. הגמרא בהמשך תביא נידון דומה לגבי חיוב קרבן שבועה, אמנם תחילה מביאה הגמרא משנה בשבועות בענין חיוב קרבן שבועה, שגם בו נחלקו רבי שמעון וחכמים, ומסתפקת בדעת רבי שמעון שם. 'קרבן שבועה' [המכונה גם 'אשם גזילות'] בא במקרה שאדם תבע את חבירו ממון שחייב לו, והלה כפר בו ונשבע לשקר, והודה על כך לאחר מכן, שדינו הוא לשלם את הקרן, להוסיף עליו חומש, וכן להביא קרבן אשם על שבועתו. שנאמר (ויקרא ה כא–כה) 'נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּה', וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ בְתְשׂוּמֶת יָד [–הלואה] אוֹ בְּגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ [–שלא שילם שכר שכיר] אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֶר וגו'. וְהָיָה כִּי יֶחֱטָא וְאָשֵׁם, וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא וגו'. וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ [–ישלם את הקרן, שהוא ראש הממון], וַחֲמִשְׁתָיו יֹסֵף עָלָיו וגו'. וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה', אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן'.

תְּנַן הָתָם – שנינו במסכת שבועות (לה:), אדם האומר לחבירו אֲנַסְתָּ וּפִיתִּיתָ [–או פיתית] אֶת בִּתִּי, וְהוּא מכחיש וְאוֹמֵר לֹא אֲנַסְתִּי וְלֹא פִּיתִּיתִי. אמר לו האב, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי שלא עשית כן, וְאָמַר הלה 'אָמֵן', שזו לשון קבלת שבועה, וְאַחַר כָּךְ הוֹדָה ששיקר בשבועתו, ואכן אנס או פיתה את בתו, הרי הוא חַיָּיב קרן חומש ואשם. וקרן היינו תשלומי קנס, בושת ופגם, שחייבה התורה את האונס או המפתה, ועל תשלומים אלו מוסיף חומש, ומביא אשם גזילות. רַבִּי שִׁמְעוֹן חולק וּפוֹטֵר את הנשבע לשקר מחומש ואשם, לפִי שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶנֶס עַל פִּי עַצְמוֹ – שהמודה בקנס פטור מלשלם, ורק עדים יכולים לחייבו בקנס, ונמצא שבשעה שתבעו חבירו על האונס והפיתוי, אף אם היה מודה לו שאכן אנס או פיתה לא היה מתחייב, ואילו חיוב חומש ואשם הוא רק כשכפר בממון, וכאן אין זו כפירת ממון. אָמְרוּ לוֹ חכמים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶנֶס עַל פִּי עַצְמוֹ, ומצד זה אין לחייבו חומש ואשם, אֲבָל מְשַׁלֵּם בּוֹשֶׁת וּפְגָם עַל פִּי עַצְמוֹ, שהרי זה חיוב 'ממון', וכיון שאם היה מודה באונס או בפיתוי היה משלם בושת ופגם, חייב על כפירה זו חומש ואשם.

עתה מביאה הגמרא ספק בנידון זה של חיוב קרבן שבועה, אך באופן הדומה למשנתינו: בָּעָא מִינֵּיהּ אַבַּיֵי מַרְבָּה, הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ אָנַסְתָּ וּפִיתִּיתָ אֶת בִּתִּי, וּכבר הֶעֱמַדְתִּיךָ בַּדִּין על כך, והעידו עדים שאנסת או פיתית את בתי, וְנִתְחַיַּבְתָּ לִי בבית דין בתשלומי קנס, וְהוּא מכחיש וְאוֹמֵר, לֹא אֲנַסְתִּי וְלֹא פִּיתִּיתִי, וְלֹא הֶעֱמַדְתַּנִי בַּדִּין וְלֹא נִתְחַיַּבְתָּ לְךָ מָמוֹן, וְנִשְׁבַּע על דבריו. וּלאחר מכן הוֹדָה ששיקר בשבועתו, ואכן אנס או פיתה, ועמד בדין והתחייב ממון. והספק הוא לְדעת רַבִּי שִׁמְעוֹן, הסובר במשנה בשבועות שכפירה במעשה אונס או פיתוי אינה מחייבת קרבן שבועה, כיון שאין זו כפירת ממון, שהרי אם היה מודה היה נפטר, מַאי – מה הדין במקרה שכבר חייבוהו בית דין בתשלומים על פי עדים, האם כֵּיוָן דְּכבר עָמַד בַּדִּין והתחייב לשלם קנס בושת ופגם, מָמוֹנָא הֲוֵאי – הרי זה כ'ממון', שהרי אם יודה בכך יתחייב, וְכיון שכפר ונשבע לשקר מֵיחַיַּיב עֲלֵיהּ קָרְבַּן שְׁבוּעָה [וכן חומש]. אוֹ דִלְמָא, אַף עַל גַּב דְּכבר עָמַד בַּדִּין, ואם יודה יתחייב, מכל מקום קֶנֶס הֲוֵי – יש לחיוב זה דין 'קנס', כיון שיסוד חיובו הוא מדין קנס, ולא חייבה תורה קרבן שבועה אלא בכפירת דבר שעיקרו ממון, כפקדון או הלואה, ולא על דבר שעיקרו קנס.

פשט רבה לאביי את ספיקו: אָמַר לֵיהּ, כיון שכבר עמד בדין ובאו עדים ונתחייב בבית דין לשלם, מָמוֹנָא הֲוֵי, וּמֵיחַיַּיב עֲלֵיהּ קָרְבַּן שְׁבוּעָה.

אביי מקשה על תשובתו של רבה מברייתא: אֵיתֵיבֵיהּ אביי לרבה, שנינו בברייתא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, יָכוֹל הייתי לומר שֶׁהָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ אָנַסְתָּ וּפִיתִּיתָ אֶת בִּתִּי, ואתה חייב לשלם לי קנס ובושת ופגם, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא אֲנַסְתִּי וְלֹא פִּיתִּיתִי את בתך, ופוטר את עצמו מכל חיוב. או האומר לחבירו, הֲמִית שׁוֹרְךָ אֶת עַבְדִּי הכנעני ואתה חייב לשלם לי שלשים שקלים שקנסה התורה את מי ששורו הורג עבד, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא הֲמִית שורי את עבדך. אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ עַבְדּוֹ הכנעני הִפַּלְתָּ אֶת שִׁנִּי, וְכן אם אמר סִימִיתָ אֶת עֵינִי, והרי אני יוצא לחרות כדין התורה שהעבד יוצא לחרות בהפלת השן או סימוי העין על ידי האדון, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא הִפַּלְתִּי את שיניך וְלֹא סִימִיתִי את עינך. וְנִשְׁבַּע הנתבע באחד מכל מקרים אלו על כפירתו, וּלאחר מכן הוֹדָה שנשבע לשקר, יָכוֹל הייתי לומר שֶׁהָא חַיָּיב קרבן שבועה, תַּלְמוּד לוֹמַר בפרשת קרבן שבועה (ויקרא ה כא) 'וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן, אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד, אוֹ בְּגָזֵל, אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ, אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ, וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֶר', מָה אֵלּוּ הדברים שפירטה תורה מְיוּחָדִין בכך שֶׁהֵן חיוב קנס ולא קנס, אַף אנו נרבה מכך לחיוב קרבן שבועה את כָּל הדברים שֶׁהֵן מָמוֹן, יָצְאוּ אֵלּוּ – הקנסות השונים שהוזכרו לעיל [אונס ופיתוי, שלשים של עבד, יציאת העבד בשן ועין], שֶׁהֵן קֶנֶס, ואין בהם חיוב קרבן כשכפר ונשבע לשקר.

מסיים אביי את קושייתו: מַאי לָאו – האם אין הברייתא עוסקת בְּאופן שֶׁעָמַד בַּדִּין ונתחייב קנסות אלו על פי עדים, ואחר כך כפר בהם ונשבע לשקר, ואף בזה סובר רבי שמעון שפטור מקרבן שבועה, והיינו כיון שעיקר החיוב הוא קנס, ואין זה דומה לאופנים שהובאו בפסוקים, שעיקרם ממון. והיינו שלא כדברי רבה, האומר שאחר העמדה בדין נעשה דין הקנס כממון, וחייבים עליו קרבן שבועה.

השיב לו רבה: לֹא – אין הברייתא עוסקת כשעמד בדין, אלא בְּשֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין, ובזה לדברי הכל חיובו הוא קנס, ולכן הוא פטור מקרבן שבועה.

מקשה הגמרא על דיחוי זה: וְהָא מַדְּרִישָׁא של הברייתא המביאה את דעת חכמים עוסקת בְּאופן שֶׁעָמַד בַּדִּין, ודאי שֶׁכֵּיפָא נָמֵי המביאה את דעת רבי שמעון החולק עליהם עוסקת בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין. ומוכיחה הגמרא שהרישא עוסקת כשעמד בדין: דְּקָתָנֵי בְּרֵישָׁא בדעת חכמים, אֵין לִי שיהא אדם חייב קרבן שבועה וחומש אֶלָּא בִּדְבָרִים שֶׁמְּשַׁלְּמִין עֲלֵיהֶם אֶת הַקֶּרֶן בלבד, כלומר, בחיובי 'ממון' כגזילה ופקדון, אבל תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל של גנב, וּתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה של הגונב שור או שה וטבחו או מכרו, וְכן תשלומי קנס של הָאוֹנֵס וְהַמְפַתֶּה וּמוֹצִיא שֵׁם רַע, מִנַּיִן שאף הכופר בהם ונשבע לשקר חייב קרבן שבועה וחומש, תַּלְמוּד לוֹמַר לגבי קרבן שבועה 'וּמָעֲלָה מַעַל' (ויקרא ה כא), רִיבָּה הכתוב בכפילות לשון זו אף את המועל וכופר בתשלומי קנס. ומבררת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי – באיזה אופן דיברו חכמים, אִי דְּלֹא עָמַד בַּדִּין, כְּפֵילָא מַי אִיכָּא – וכי יש חיוב כפל או שאר קנסות, והרי עדיין לא התחייב בהם, וכיון שאם יודה בהם עתה יפטר נמצא שאין כאן כלל כפירת ממון, ופשוט שאינו מתחייב בקרבן שבועה. אֶלָּא פְּשִׁיטָא שמדובר בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין והתחייב בתשלומי הקנס על פי עדים, ואחר כך כשתבעו הלה, כפר ונשבע לשקר, והודה, וסוברים חכמים שכיון שכבר חייבוהו בית דין בתשלומי הקנס, ואם יודה עתה בחיוב זה יתחייב לשלם, דינו ככופר בממון וחייב קרבן שבועה. וּמַדְּרִישָׁא המביאה את דעת חכמים עוסקת בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין, מֵיפָא נָמֵי, המביאה את דברי רבי שמעון החולק עליהם עוסקת בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין, שהרי מחלוקתם היא באותו אופן. ומוכח מברייתא זו שלדברי רבי שמעון אין חיוב קרבן שבועה על קנס אף לאחר שעמד בדין, ושלא כדברי רבה.

רבה מתרץ את הקושיא מהברייתא: אָמַר לֵיהּ לאביי, יָכוֹלְנָא לְשַׁנּוּיֵי לָךְ – יכול אני לתרץ ולומר לך שבאמת הָרִישָׁא עוסקת בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין, ולכן חייב קרבן שבועה, וְאילו הַסֵּיפָא עוסקת בְּשֶׁלֹּא עָמַד בַּדִּין, ולכן פטור מקרבן שבועה, וְהברייתא כּוּלָּהּ דעת רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. וְאמנם לא אתרץ לך כן, כיון דְּשִׁנּוּיֵי דְּחִיקֵי לֹא מְשַׁנֵּינַן לָךְ – איני חפץ להשיבך דברים דחוקים, דְּאִם אתרץ לך כֵּן, אָמְרַתְּ לִי – תאמר לי שיש להקשות על כך, אם כל הברייתא רבי שמעון היא, לֵיתָנֵי רֵישָׁא – היה לתנא לשנות בתחילת הברייתא 'רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר', אוֹ לֵיתְנֵי סֵיפָא – או שיאמר התנא בסיום הברייתא 'דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן', שמלשון זו היינו למדים שכל הברייתא נאמרה בשיטתו, אבל עתה ששנינו באמצע הברייתא 'רבי שמעון אומר', משמע שהאמור ברישא אינו מדברי רבי שמעון.

ממשיך רבה ואומר: אֶלָּא כך אתרץ לך, באמת הברייתא כּוּלָּהּ עוסקת בְּשֶׁעָמַד בַּדִּין, כקושייתך, וְכן יש לומר בודאי שהָרִישָׁא היא דעת רַבָּנָן המחייבים קרבן שבועה את הכופר בקנס לאחר העמדה בדין, וְסֵיפָא כשיטת רַבִּי שִׁמְעוֹן, הפוטרו אף לאחר העמדה בדין. ומחמת ראיה זו אני חוזר בי ממקצת דברי, וּמוֹדִינָא לָךְ – אני מודה לדבריך לְעִנְיַן קָרְבַּן שְׁבוּעָה, דְּרַחְמָנָא פַּטְרֵיהּ מִ'וְכִחֵשׁ' – שהתורה פטרה אותו בכך שלא כתבה אופן של קנס בתוך שאר האופנים המוזכרים בפסוק של 'וכחש', שמנויים בו רק חיובי ממון [כפקדון, גזילה והלוואה], ומפסוק זה מוכח שלעולם אין חיוב קרבן שבועה בכפירת קנס, ואף לאחר שעמד בדין. וְכִי קָאָמְרִינָא – ומה שאמרתי שלדעת רבי שמעון קנס לאחר העמדה בדין מָמוֹן הָוֵי, כוונתי היתה רק לענין לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו, כלומר, אף שאין אדם מוריש קנס לבניו, זהו רק כשעדיין לא עמד בדין, אבל אחר שעמד בדין והתחייב לו חבירו קנס, ומת התובע, גובים יורשיו את הקנס. וכן יש לקנס זה דין 'ממון' לענין זה שאם יודה בו הנתבע, לא יפטר בהודאתו, אלא חייב לשלם כמודה בממון רגיל.

נמצא שלדברי רבה סובר רבי שמעון שקנס אחר העמדה בדין נחשב כממון לענין זה שאדם מורישו לבניו, אף שעדיין לא גבאו. מקשה אביי על כך: אֵיתִיבֵיהּ אביי לרבה, שנינו במשנתינו (לעיל מא:): רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, נערה שנתפתתה, אִם לֹא הִכְפִּידָקָה לִגְבּוֹת את הקנס עַד שֶׁמֵּת הָאָב, אף אם כבר חייבוהו בית דין לשלמו, חֲרֵי הֵן [–דמי הקנס] שֶׁל עַצְמָהּ, ולא של אחיה, כיון שלא זכה בהם האב בחייו כדי שיורישנו לבניו. וְאִי אָמְרַתְּ שלדעת רבי שמעון כל קנס לאחר העמדה בדין מָמוֹן הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו, אם כן לְעַצְמָהּ אַמַּאי – מדוע היא נוטלת את דמי הקנס, דְּאַחִין בָּעֵי מֵיהֲוֵי – צריך הקנס להיות של האחים, כיון שכבר זכה האב בקנס מחיים, והורישו לבניו, שהם אחי הנערה.

אָמַר רָבָא, הַאי מִילְּתָא שהקשה אביי לרבה, קַשָּׁאי בָּהּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף עֶשְׂרִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין, וְלֹא אִיפְרַק – נתקשו בו רבה ורב יוסף עשרים ושתים שנה, ולא היה להם תירוץ, עַד דְּנפטר רבה וְיָתִיב רַב יוֹסֵף בְּרֵישָׁא [–נתמנה להיות ראש ישיבה תחתיו], וּפֵירְקָהּ – סייעוהו מן השמים ועלה בידו ליישב קושיא זו, שַׁאנִי הָתָם – בחיוב קנס באונס ומפתה, דְּאָמַר קְרָא 'וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עָמָהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף' (דברים כב כט), וממה שנאמר 'וְנָתַן' דורשים שלֹא יִכְתָּה תּוֹרָה את הקנס לָאָב, אֶלָּא מִשְּׁעַת נְתִינָה – משעה שנתן לו האונס או המפתה את דמי הקנס, ולא משעת העמדה בדין, ולכך אמר רבי שמעון במשנה, שאין האב מוריש לבניו קנס זה אף לאחר העמדה בדין, אלא אם כבר גבה אותו. וְכִי קָאָמַר רַבָּה לאביי, שקנס לאחר העמדה בדין מָמוֹנָא הָוֵי לְהוֹרִישׁוֹ לְבָנָיו, זה בְּשִׁאָר קְנָסוֹת חוץ מאונס ומפתה, שהם נחשבים כממונו משעת העמדה בדין, ומאותה שעה מורישים לבניו, משום שלא כתוב בהם לשון נתינה.

הגמרא מקשה על תירוצו של רב יוסף: אֶלָּא מַעֲתָּה שכל חיוב ממון שכתוב בו לשון נתינה, זיכתה אותו התורה לבעליו רק משעת גבייה ולא משעת העמדה בדין, אם כן לִגְבֵי עֶבֶד שהרגו שור המועד, דִּכְתִיב 'כֶּסֶף שְׁלֹשִׁים שְׁקָלִים יִתֵּן לַאדֹנָיו' (שמות כא לב), הָכִי נַמֵּי – האם גם בזה נאמר שלֹא יִכְתָּה תּוֹרָה קנס זה לָאָדוֹן, אֶלָּא מִשְּׁעַת נְתִינָה, ומדוע אמר רב יוסף, שבשאר קנסות זוכה בהן משעת העמדה בדין, ומאותה שעה יכול להורישם לבניו, ולא פירש שחיוב שלושים של עבד אינו בכלל זה.

מתרצת הגמרא: אין לדמות את הדברים, אלא לשון 'יִתֵּן' לְחוּד – יש לה משמעות בפני עצמה, ולשון 'וְנָתַן' לְחוּד – יש לה משמעות בפני עצמה, שלשון 'יִתֵּן' האמורה בשלשים של עבד, משמעותה ציווי להבא, שעליו לתת את המעות, והיינו שהקנס שייך לו מזמן שציווי בית דין את המזיק לתת את הקנס. ואילו לשון 'וְנָתַן' האמורה באונס משמעותה מעשה שהיה כבר, שנתן את המעות, ויש לדרוש שאין הקנס של האב, עד שיקבלו בפועל ויתקיים בו 'נָתַן' בלשון עבר.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי שלרבי שמעון שונה קנס של אונס ומפתה משאר קנסות, לפי שכתוב בהם 'וְנָתַן', ולומדים שאין זה ממונו של האב עד שעת נתינה, אם כן מדוע אמר רבי שמעון בברייתא 'תַּלְמוּד לוֹמַר וְכִחֵשׁ' במקור לכך שאין קרבן שבועה בא על קנס, והיינו משום שאין עיקרו ממון [כמו שאר החיובים המפורטים שם בפסוק], הרי לדבריך, 'תַּלְמוּד לוֹמַר וְנָתַן' מִיבָּעֵי לֵיהּ – היה לרבי שמעון לומר, שהרי דין זה שאין קרבן שבועה על קנס של אונס ומפתה נלמד ממה שנאמר בהם 'וְנָתַן', שאינם ממונו של אב עד שיגיעו לידיו, ואין חייב על כפירתם קרבן שבועה אף אם כבר עמד בדין, ואין צריך ללמוד זאת מ'וכחש' כמו שלומדים שאר קנסות, שאין בהם קרבן שבועה משום שאין עיקרן ממון.

מתרצת הגמרא: אָמַר רָבָא, כִּי אִיצְטְרִיךְ רבי שמעון לדרוש

המשך בעמוד קפו

מ'וְכֻחֲשׁ' למעט קנס של אונס ומפתה עם שאר הקנסות מטעם שאין עיקרן ממון, היינו בְּגִנּוֹן שֶׁעָמְדָה הנערה בַּדִּין, וחייבו בית דין את המפתה לשלם לאביה, וְכָגֳרָה לאחר מכן, שכיון שעדיין לא גבה האב את הקנס קודם שבגרה, סובר רבי שמעון שהיא זוכה בו, וּמַתָּה בבגרותה קודם שגבתה את הקנס, דְּהָתָם, כִּי קָא יָרְית אֲבִיהָ, מֵינָּהּ דִּידָהּ קָא יָרְית – שבמקרה זה אין האב גובה את הקנס מכח עצמו אלא מחמת שירשו מבתו, ובאופן זה לא שייך ללמוד מ'וְנָתַן' שאין חיוב קרבן שבועה בכפירתו, שכן מיעוט זה נאמר רק כשהתשלום הוא לאביה, שנאמר 'ונתן לאבי הנערה', אבל כאשר הנערה עצמה זוכה בקנס יש לה בו זכות אף קודם שגבתה, ונמצא שבמקרה זה אין קנס של אונס ומפתה חלוק משאר קנסות, ולכן הוצרך רבי שמעון למעט קנס זה עם שאר קנסות מקרבן שבועה ממה שנאמר 'וְכִחֲשׁ', ומטעם שאין עיקרן ממון.

מקשה הגמרא: אִי הָכִי, שהברייתא עוסקת כשעמד בדין וחייבוהו בית דין לשלם את הקנס, אם כן קשה, מדוע אמר רבי שמעון יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁהֵן קְנָסוֹת, הרי מָמוֹן הוּא, שאם יודה בחיובו יצטרך לשלם. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, כוונת רבי שמעון לומר יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁעִיקָּרָן קְנָסוֹת, ואף שלאחר העמדה בדין יש לו דין ממון, מכל מקום כיון שעיקר התשלום הוא קנס נתמעט מקרבן שבועה, לפי שאינו דומה לחיובים הכתובים בפרשה שעיקרן ממון.

נמצא עתה שלדברי רבה בדעת רבי שמעון קרבן שבועה שונה משאר דיני התורה, ואף שקנס שלאחר העמדה בדין נחשב 'ממון' שהמודה בו חייב, מכל מקום אינו מתחייב עליו קרבן שבועה, כיון שעיקרו קנס. הגמרא מביאה את קושיית אביי, ומתוך כך תתבאר מחלוקת רבי שמעון וחכמים לגבי חיוב קרבן שבועה באונס ומפתה. מקשה הגמרא: אֵיתִיבֵיהּ אביי לרבה, שנינו במשנה בשבועות (לה:), האומר לחבירו אנסת ופיתית את בתי, והוא אומר לא אנסתי ולא פיתיתי, משביעך אני ואמר אמן, חייב קרבן שבועה. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, לפִי שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קְנָס עַל פִּי עַצְמוֹ, וכיון שאף אם היה מודה היה פטור, אין כאן בפירת ממון. ומכך שנקט רבי שמעון לשון 'שאינו משלם קנס על פי עצמו' נראה שזהו כלל דיני קנסות, וְטַעֲמָא שפטור מקרבן משום דְּלָא עָמַד בַּדִּין, ועדיין יש לזה שם 'קנס' שאם יודה יפטר, הָא אִם עָמַד בַּדִּין, דְּיֵישׁ לזה דין 'ממון' וּמְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ, קָרַבָּן שְׁבוּעָה נַמִּי מִיחַיַּיב על כפירתו, שהרי לא שייך כאן הטעם שאינו משלם קנס על פי עצמו, ואילו לפי דברי רבה רבי שמעון פוטרו גם כאן מקרבן שבועה, כיון שעיקרו קנס.

השיב לו רבה: רַבִּי שִׁמְעוֹן שבמשנה, לְרַבָּנַן קָאָמַר לָהוּ – אמר את דבריו בטענה אף לשיטת חכמים החולקים עליו, וכך אמר להם, לְיָדְעִי [–לשיטתי], אַף עַל גַּב דְּכבר עָמַד בַּדִּין ונתחייב בקנס, שדינו כממון לכל דיני התורה, מכל מקום רַחֲמָנָא פַּטְרֵיהּ מקרבן שבועה, מִדכתיב 'וְכִחֲשׁ', ופירטה שם התורה רק כפירת דבר שהוא ממון מעיקרו, ולא דבר שעיקרו קנס, אֲלָא לְיָדְעִי [–לשיטתכם] שאתם סוברים שיש חיוב קרבן שבועה בכפירת תביעה של אונס ומפתה לאחר שעמד בדין, אוֹדוּ לִי מִיהַת הֵיכָא דְּלָא עָמַד בַּדִּין – תודו לדבריי לכל הפחות באופן שתבע האב את האונס או המפתה קודם שעמד בדין, שאין לחייבו קרבן שבועה, דְּרַבִּי קָא תָּבֵעַ, קְנָסָא קָא תָּבֵעַ – שכאשר תובעו האב, את הקנס הוא תובע,